

Реабілітація дітей після сексуального насильства

Виконали:

Студентки 304 групи

Іванеску Христина

Скутар Інесса

Що таке сексуальне насильство?

Сексуальне насильство чи спокуса - використання дитини (хлопчика чи дівчинки) дорослою людиною чи іншою дитиною для задоволення сексуальних потреб або отримання вигоди.

Сексуальне насильство включає статеві зносини (коїтус), оральний і анальний секс, взаємну мастурбацію, інші тілесні контакти із статевими органами. До сексуального розбещення належать також залучення дитини до проституції, порнобізнесу, оголення перед дитиною статевих органів і сідниць, підглядання за нею, коли вона цього не підозрює: під час роздягання, відправлення природних потреб.

СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО, що здійснюється по відношенню до дитини, за своїми наслідками відноситься до найтяжчих психологічних травм. Щорічно реєструють 7-8 тисяч випадків сексуального насильства над дітьми, за якими порушуються кримінальні справи.

Але в реальності ці показники значно вище.

Американські дослідники визначають **сексуальне насильство над дітьми** як *будь-який сексуальний досвід між дитиною до 16 років (за окремими джерелами - до 18) і людиною принаймні на 5 років старшою за неї*. Сексуальне насильство над дітьми визначається також як «залучення залежних, психічно і фізіологічно незрілих дітей і підлітків у сексуальні дії, що порушують суспільні табу сімейних ролей, які вони ще не можуть повністю зрозуміти і на які не в змозі дати осмисленої згоди».

Серед усіх випадків насильства над дітьми 75-90% гвалтівників знайомі дітям, і тільки 10-25% випадків насильства скоюється незнайомими людьми. У 35-45% випадків гвалтівником є родич, а в 30-45% - більш дальній знайомий. У той же час тільки 2% жертв внутрісімейного і 6% жертв позасімейного насильства повідомляють про випадки насильства владі. Отже, у наведені вище дані входять лише ті випадки насильства, про які жертви самі вирішили розповісти. Реальні ж цифри набагато більше.

Проце насильства має свій розвиток і поділяється на декілька фаз:

- **1. Перша фаза - вступна.** На цьому етапі дорослий повинен створити умови, щоб залишитися наодинці з дитиною в затишному місці. Спочатку це може бути випадковістю, потім гвалтівник прагне повторити ситуацію. Таким чином, дитина опиняється в небезпечному контакті з людиною, якій довіряють її близькі або вона сама.
- **2. Друга фаза - безпосередньо сексуальний акт.** На цьому етапі дорослий починає розслаблювати дитину. Наприклад, гвалтівник може роздягатися, залишаючись наодинці з дитиною, але не повністю. Поступово він підводить до того, щоб дитина сприймала це як щось природне. Процес розвивається по висхідній: від невинних дотиків - до ласк інтимного характеру. Для дитини це повинно бути розвагою, грою, тоді це можна повторити знову. Зрештою інтимні ласки переходять в статевий акт.

- **3. Третя фаза - контроль за збереженням секрету.** Гвалтівник повинен здійснити на дитину такий тиск, щоб та ні за яких обставин не розкрила таємниці. У переважній більшості випадків це вдається.

Діти можуть бути залякані як погрозами фізичної розправи, так і моральної загрозою стати причиною бід і нещастя, аж до руйнування сім'ї. При інцесті ситуація розгортається особливо трагічно, тому що весь жах у тому, що жертва боїться втратити любов людини, яка її гвалтує. Один з найбільш витончених прийомів - це загроза: «Тебе не буде любити мама, тата посадять у в'язницю» і т. п. Дитина опиняється перед вибором між покаранням (втратою) і «нагородою» за секс. Зазвичай фаза секретності триває довго, іноді до декількох років.

- **4. Четверта фаза - розкриття.** На цьому етапі стає відомо про подію насильства. Розрізняють *випадкові та навмисні розкриття*.
- **5. П'ята фаза - придушення.**

Не має значення, яким чином все розкрилося, в будь-якому випадку сім'я прагне все приховати, звести до мінімуму те, що сталося, сподіваючись, що дитина про все забуде. Якщо насильство відбувалося в сім'ї, то ця фаза особливо важка, оскільки сім'я чинить тиск на дитину, свідомо чи несвідомо домагаючись, щоб вона відмовилася від своїх слів. Розкриття насильства викликає сильну душевну біль, оскільки дитині здається, що, розповідаючи про події, вона робить зрадництво - злочин проти батька і матері. У більшості випадків після розкриття насилля відбувається розпад сім'ї, у всіх розвиваються травматичні переживання.

Ознаки насильства у дитини

Тілесні симптоми:

- *Оральні симптоми:* екзема; дерматит, герпес на обличчі, губах, в ротовій порожнині; крім того, відмова від їжі (анорексія); переїдання (булімія).
- *Анальні симптоми:* пошкодження прямої кишки; почервоніння ануса; варикозні зміни; ослаблення сфінктера; запори.
- *Вагінальні симптоми:* порушення дівочої пліви; розширення піхви; свіжі пошкодження (рани, садна); супутні інфекції.

Крім цього, фізичними симптомами сексуального насильства над дитиною є:

- пірвана, забруднена або закривавлена нижня білизна;
- гематоми (синці) в області статевих органів;
- кровотечі, незрозумілі виділення зі статевих органів;
- гематоми і укуси на грудях, сідницях, ногах, нижній частині живота, стегнах;
- біль у животі;
- повторювані запалення сечовивідних шляхів;
- венеричні хвороби;
- несподівана вагітність (якщо неповнолітня дівчина відмовляється назвати батька дитини або вагітність у дівчаток від 9 років з недостатнім рівнем психосексуального розвитку).

Зміни у поведінці:

А) Зміни у проявах сексуальності:

- надзвичайний інтерес до ігор сексуального змісту;
- вражаючі для цього віку знання про сексуальну життя;
- спокушаюча поведінка по відношенню до протилежної статі і дорослих;

- сексуальні дії з іншими дітьми (починаючи з молодшого шкільного віку);

Б) Зміни в емоційному стані і спілкуванні:

- замкнутість, ізоляція, заглиблення в себе;
- депресивність, сумний настрій;
- відраза, сором, вина, недовіра, почуття власної зіпсованості;
- часта задума, відстороненість (з дошкільного віку);
- істеричне поведінка, швидка втрата самоконтролю;
- труднощі в спілкуванні з ровесниками, уникнення спілкування з ними, відсутність друзів свого віку або відмова від спілкування з колишніми друзями;
- відчуження від братів і сестер;
- тероризування молодших дітей і однолітків;
- жорстокість по відношенню до іграшок (у молодших дітей);
- амбівалентні почуття до дорослих (починаючи з молодшого шкільного віку)

- **В) Зміни мотивації дитини, соціальні ознаки:**

- нездатність захистити себе, непротивлення насильству і знуцання над собою, смиренність;
- різка зміна успішності (гірше або набагато краще);

- прогули в школі, відмова і ухилення від навчання;
- прийняття на себе батьківської ролі в сім'ї (по приго - готування їжі, прання, миття, догляду за молодшими та їх вихованню),
- заперечення традицій своєї сім'ї внаслідок несформованість соціальних ролей, аж до втікання з будинку (характерно для підлітків).

- **Г) Зміни самосвідомості дитини:**

- зниження самооцінки;
- думки про самогубство, спроби самогубства.

- **Д) Поява невротичних і психосоматичних симптомів:**

- боязнь залишатися в приміщенні наодинці з певною людиною;
- боязнь роздягатися (наприклад, може категорично відмовитися від участі в заняттях фізкультурою чи плаванням або знімати нижню білизну під час медичного огляду);
- головний біль, болі в області шлунку і серця.

Найважча за своїми наслідками
форма сексуального
насильства –

інцест, або

кровозмішення, коли
сексуальне насильство по
відношенню до дитини

*відбувається близьким
родичем.* Подібні сексуальні
зловживання є ознакою
порушеного функціонування
сім'ї.

Існує думка, що інцест не є
насильницьким по
відношенню до дитини,
оскільки він не завжди
включає в себе застосування
сили або прямий примус.
Найчастіше діти добровільно
погоджуються на ті чи інші
сексуальні дії. Причин цього
багато, наприклад довіра і
любов до гвалтівника, страх
втратити його розташування.

Стадії реабілітаційного зцілення після насильства

- **1. Рішення вилікуватися - коли переживання стають такими сильними, що неможливо більше терпіти, або людина усвідомлює необхідність** яких-небудь змін. Завдання психолога або педагога на цій стадії - створити безпечний простір, визначення стану психологічного здоров'я клієнта. У дітей формування цієї першої стадії проявляється рідко, оскільки дитина не усвідомлює себе «психологічно хворою». Завдання психолога - викликати потребу змінити свій стан. Але не можна форсувати події, оскільки дитина побудувала свої психологічні захисти, і допоки вони є міцними, допоки вони працюють, не потрібно їх руйнувати. Зважаючи на те, що робота з наслідками насильства відбувається в підсвідомості, необхідно побачити момент, коли захист припиняє працювати. Наступне завдання психолога - не згаяти момент, коли підсвідомість дитини потребує лікування.

- **2. Стадія кризи. Катарсис. Дитина зустрічається з гострими почуттями, з біллю. Це найбільш болюча й складна для неї стадія. Отже, надзвичайно важливо, щоб до цього часу з'явився хто-небудь, хто зможе потурбуватися про дитину в цей момент. Від психолога вимагатиметься надзвичайно потужна підтримка.**

Важливо, щоб дитина усвідомила, що ця стадія не буде тривати завжди. Для подолання цієї стадії є надзвичайно важливим, якою мірою встановлено чи поновлено довіру дитини до навколишнього світу, дорослих і Вас особисто.

- **3. Спогади. Якщо існує довіра до психолога, буде і розповідь про те, що відбулося.**

Надзвичайно важливо, щоб дитина згадала стільки, скільки вона зможе втримати. Не форсуйте події. На цьому етапі не обов'язково змушувати дитину згадати всі деталі.

Нехай пригадає те, що в змозі.

- **4. Віра. Цей етап є важливим в разі, якщо людина не впевнена в точності спогадів. Для дитини є надзвичайно важливим повірити собі й своїм спогадам, оскільки до цього вона не одноразово чула: «Цього не може бути», Ти все «вигадала», «А може все було поншому». Як наслідок, дитина сама не вірить в те, що сталося.**

4. Віра. Цей етап є важливим в разі, якщо людина не впевнена в точності спогадів. Для дитини є надзвичайно важливим повірити собі й своїм спогадам, оскільки до цього вона не одноразово чула: «Цього не може бути», Ти все «вигадала», «А може все було поіншому». Як наслідок, дитина сама не вірить в те, що сталося.

- **5. Порушення мовчання.** Детальна розповідь щодо того, що відбулося. Вона, як правило, супроводжується почуттям сорому і страху налякати того, хто слухає. Також існує страх зазнати повторного насильства. Можна підбадьорити дитину словами: «Чим більше ти розкажеш про те, що сталося, тим менше негативної енергії в тебе залишиться і тобі стане легше». В цьому випадку надзвичайно корисними є казки, ігри з ляльками, з піском. Якщо дитина вирішила розповісти про все, що сталося, психологу, то потім вона зможе наважитися розповісти про це ще кому-небудь. Зникне внутрішня ізольованість.
- **6. Позбавлення почуття провини.** Дитина може звинувачувати себе в тому, що не змогла себе захистити, або в тому, що на момент насильства відчула задоволення. Не можна переконувати жертву в тому, що вона не є винуватою — вона цьому не повірить. Важливо допомогти дитині позбавитися відповідальності, за те, що сталося. Винен лише насильник. Це він мав вибір, скоювати насильство чи ні. І лише він несе відповідальність. Підтримка "внутрішньої дитини". Більшість дітей, які зазнали насильства, не можуть радіти життю, відчувають себе дорослими. Але всередині кожного "дорослого" "живе" дитина, яка радіє, і дитина, яка страждає. На цій стадії ми встановлюємо контакт з "пораненою дитиною всередині себе", за допомогою малювання, ігор тощо.

- **8. Відновлення довіри до себе підвищує самооцінку. На цьому етапі відбувається визначення і відновлення особистісних меж дитини, які було зруйновано в наслідок . Горювання або оплакування того, що було втрачено в наслідок насильства.**

- Наприклад: втрата дитинства, сім'ї (якщо насильник був членом родини), цнотливості, почуття довіри до оточення, безпеки тощо. Надзвичайно важливо надати дитині можливість погорювати про те, що не повернути. Лише після цього можна припинити сидіти на руїнах, а почати будувати новий будинок.
- **10. Гнів. На стадії горювання вивільняється злість, яка довго стримувалася всередині.**
- Важливо спрямувати цю злість на того, хто став причиною втрати. Також важливо, щоб цією людиною не стала сама дитина.
- **11. Викриття і конфронтація. На внутрішньому рівні насильник сприймається як людина, що мешкає поблизу. Важливо спрямувати на нього свій гнів. Можна написати йому листа. А можна розіграти психодраму «Порожній стілець»:** висловити уявному насильникові, що сидить напроти, все, що можна висловити, всі свої переживання, весь свій біль. Важливо не зациклювати дитину на цьому етапі, а показати їй, що після того, як вона вивільнить свою злість і образу, не потрібно заповнювати себе ними знову.

- **12. Пробачення.** Мається на увазі пробачення себе, а не насильника, оскільки пробачення насильника є ще однією жертвою,

принесеною йому. Зміст прощення полягає в тому, щоб відпустити насильника від себе.

- **13. Набуття духовності.** Відновлення розуміння того, що світ є гарним або поганим настільки, наскільки ми дозволяємо йому бути гарним або поганим по відношенню до нас. Зникають почуття віддаленості від світу, відновлюється зв'язок між "Я" і тілом.

Відбувається прийняття тіла, яке досі викликало відразу. Повертається довіра до людей.

- **14. Дозвіл і рух вперед.** Це момент, коли люди відчувають, що їм вдалося включитися в життя. Коли вони дозволяють собі жити і відчувати, не позбавившись того, що пережили.

Тренінг з дітьми, що пережили сексуальне насильство

- За основу даного тренінгу узята програма, приведена в роботі фахівців, що присвятили себе проблемам реабілітації дітей, що стали жертвами сексуального зловживання. Це програма групової терапевтичної роботи з дітьми 7–13 років, яка була розроблена в клініці Сан Фернандо Веллей (США) і успішно застосовується на протязі вже 20 років. Програма складається з трьох етапів і десяти модулів.

- **Етап 1.** Він включає Модуль 1. «Ласкаво просимо в групу»; Модуль 2. «Набуваємо друзів»; Модуль 3. «Відчуттів – це нормально». Основне завдання етапу – адаптувати дітей до групової взаємодії і створити обстановку, сприяючу роботі з хворобливими відчуттями. Він включає Модуль 1. «Ласкаво просимо в групу»; Модуль 2. «Набуваємо друзів»; Модуль 3. «Відчуттів – це нормально». Основне завдання етапу – адаптувати дітей до групової взаємодії і створити обстановку, сприяючу роботі з хворобливими відчуттями і внутрішніми конфліктами, породженими травмою.
- **Етап 2.** Включає Модуль 4. «Розповідаємо один Одному про те, що сталося»; Модуль 5. «По секрету»; Модуль 6. «Моя сім'я». На цьому етапі йде робота безпосередньо з психологічною травмою, отриманою дитиною в результаті насильства і подальшого розголосу того, що стався. Аналізуються відчуття сорому, що виникають у дітей, провини, беззахисності, безпорадності, відповідальності за те, що сталося, відчуття зради і потреби

- **Етап 3.** Включає Модуль 7. «Поклопочися про себе Включає Модуль 7. «Поклопочися про себе сам»; Модуль 8. «Дівчатка дорослішають»; Модуль 9. «Хлопчики дорослішають»; Модуль 10. «На прощання». Завершуючий етап терапії покликаний допомогти учасникам побачити «світло в кінці тунелю», перемкнути увагу з пережитої їм драми на продовження нормального життя. Зачіпаються такі теми, як самооцінка, уміння відстоювати свої права, статеве дозрівання.

Арт-терапія в роботі з дітьми, які перенесли сексуальне насильство

- Поняття сексуального насильства, незалежно від того, чи відбувається воно однократно чи повторюється протягом деякого часу, позначає сукупність злочинів Поняття сексуального насильства, незалежно від того, чи відбувається воно однократно чи повторюється протягом деякого часу, позначає сукупність злочинів - від демонстрації перед дитиною статевих органів і до здійснення з нею полового акта. У найбільш важких випадках воно може супроводжуватися погрозами чи садистськими діями. Як правило гвалтівник знайомий дитині і використовує свій авторитет для примуса до статевого контакту. У такий Поняття сексуального насильства, незалежно від того, чи відбувається воно однократно чи повторюється протягом деякого часу, позначає сукупність злочинів - від демонстрації перед дитиною статевих органів

- Безпосередніми наслідками насильства є переживання дитиною почуття страху, тривоги, депресії, гніву, ворожості, заниженої самооцінки, що нерідко супроводжуються порушеннями сексуального поведження. Довгострокові наслідки насильства можуть виражатися в психічних розладах, сполучених із самодеструктивними тенденціями Безпосередніми наслідками насильства є переживання дитиною почуття страху, тривоги, депресії, гніву, ворожості, заниженої самооцінки, що нерідко супроводжуються порушеннями сексуального поведження. Довгострокові наслідки насильства можуть виражатися в психічних розладах, сполучених із самодеструктивними тенденціями, токсикоманією Безпосередніми наслідками насильства є переживання дитиною почуття страху, тривоги, депресії, гніву, ворожості, заниженої самооцінки

- Використання візуального каналу комунікації має низку переваг. Словесний опис Використання візуального каналу комунікації має низку переваг. Словесний опис по різних причинах часто представляє серйозну проблему: дитина може не мати відповідного запасу слів для вираження того, що відноситься до сфери сексуальних відносин дорослого, гвалтівник міг налякати дитину розправою за розголошення злочину.
- Образотворча діяльність допомагає відновити почуття власної гідності, оживити сферу фізичних відчуттів, заблокованих у результаті травми і сприяти вираженню подавлених почуттів.

Для підлітків індивідуальна арт-терапія може бути неефективною через властиве їм негативне відношення до дорослих і соціальних авторитетів, тому робота в групі з однолітками підходить їм у більшій мірі.

- Інтенсивний характер інтенсивний характер відносин при індивідуальній психотерапії створює для клієнта потенційно небезпечну ситуацію, здатну провокувати травматичний досвід. Довіра дитини до арт-терапевта може виникнути при наявності чітких границь і структури психотерапевтичних відносин, а також при безумовному прийнятті дитячих переживань і образотворчої продукції.

- Вільний вибір Вільний вибір образотворчих матеріалів Вільний вибір образотворчих матеріалів підсилює віру дитини у свої сили і контроль над ситуацією Вільний вибір образотворчих матеріалів підсилює віру дитини у свої сили і контроль над ситуацією. Можливість створювати безладдя, використовуючи образотворчі матеріали, дуже важлива для дітей, які перенесли сексуальне насильство. Часом ця поведінка може виражатися в нападі на арт-терапевта чи в прагненні забруднити кабінет. Можливо змішування фарб, використання води чи іншої рідини, а також додавання до них інших матеріалів. Дитина, як правило, прагне зберегти подібний розчин протягом декількох тижнів, закриваючи таку суміш у якій-небудь ємності. Іноді діти називають такий розчин «отрутою» або «піками». Вони можуть накладати один шар фарби на іншій

Деякі діти можуть псувати «гарні» чи «чисті» малюнки, зафарбовуючи їх, спалюючи чи протикаючи їх. Ця тенденція певним чином пов'язана з тим, що жертви насильства самі схильні його робити.

- Розфарбовування долонь рук, а також обличчя передає пережитий дитиною стан «внутрішнього забруднення» і «хаосу». По цій же причині деякі діти дуже насторожено відносяться до нанесення фарби на свою шкіру, і процедура її змивання представляє для них особливу значимість. Вони нерідко просять арт-терапевта допомогти їм помитися, очевидно для більшої впевненості в тому, що вони «чисті».
- Таким чином, робота з матеріалами найчастіше відбиває повторне переживання дитиною нанесеної травми і забезпечує відновлення психічної чутливості.

Висновок:

- Жорстоке поводження з дітьми в сім'ях, що включає фізичне, сексуальне, психологічне, економічне насильство та недбале ставлення, є результатом взаємодії багатьох чинників. Ця соціальна проблема порушує права дітей, визначені у міжнародному та вітчизняному законодавствах, і потребує втручання відповідних державних інституцій. Негативний вплив жорстокого поводження на розвиток дитини зумовлює потребу профілактичної роботи, спрямованої як на групи ризику, так і на зміну громадської думки щодо домашнього насильства загалом. Необхідно розповсюдити інформацію про захист прав дитини. Бо діти в українських родинах необізнані щодо можливостей захисту від жорстокого поводження і отримання допомоги.

Отже, інформаційно-роз'яснювальна робота серед населення, поширення інформації про права дитини, можливості отримання допомоги конче потрібні.

- Що ж до корекції травм, отриманих після сексуального насильства, най ефективнішими можна вважати групову корекцію, арт-терапію та інші техніки які є направлені на зняття напруги у дитини, на підвищення самооцінки та пониження тривожності.